

BAŞKA BİR KÖYLÜLÜK MÜMKÜN

Tufan ÖZKAYA

İstanbul: Yeni İnsan Yayın Evi Ekoloji Serisi 2019, 80 sayfa

Özlem YAMAN¹

İncelemeye konu olan ‘Başka Bir Köylülük Mümkün’ adlı çalışma, kitabın editörü ve aynı zamanda Tarım Ekonomisi Derneği başkanı Tayfun Özkaya öncülüğünde gerçekleştirilen bir çalıştay’da yer alan konuşmacıların sunumlarını içermektedir. Bu çalıştay’ın ve tabii ki kitabın çıkış noktası köylü nüfusunu % 5’in altına düşürmeye çalışan politika ve süreçleri değerlendirmek ve tartışmaktır. Burada kırsal alandaki dertlerin çözümünün nüfus politikası mı olduğu, köylülüğün rolüne geleneksel ve modern perspektiflerden bakmak zorunda mıyız? Sürdürülebilir, onarıcı ve dayanıklı bir köylülük hangi kırsal politikalar ile mümkün? Ekolojik hassasiyetleri olan, biyo-çeşitliliği önemseyen, insanlığın doğaya verdiği tahribatı durdurmak hatta tersine çevirmek isteyen köylüler ile nasıl etkileşim kurulabilir? Ve son olarak kimseye muhtaç olmadan haysiyetli ve insana yakışır bir kırsal hayatı kurmak isteyenler neler yapabilir? sorularına yanıt aranmıştır. Bu kitabın amacı çalıştay’da tartışılan ve belirli çözüm önerileri sunulan kırsal kesimli ilgili konuların daha geniş kesimlere ulaştırılması olmuştur. Bu kitap aracılığıyla kent ve kırdaki yaşayan ve bu konulara ilgi duyan vatandaşlar katkılarıyla tartışmayı ilerleterek bir şekilde gündeme taşımayı başarmıştır.

Kitabı işlediği konular bakımından 2 bölümde inceleyebiliriz. 1. Bölüm genel olarak kırsal kesim ve tarımsal üretim sürecinin maruz kaldığı zorlukların belirtilmesi ve bu zorlukların çözümüne ilişkin önerileri ifade ederken 2. Bölümde Van Der Ploeg köylü üretim tarzı ve girişimci üretim tarzı arasında karşılaştırmalı bir analiz yapmıştır. Avrupa’da girişimci tarımın ölmekte olduğunu köylü üretim tarzının ise son zamanlarda yükselişte olduğunu ifade etmektedir. Düşüncelerini Hollanda’da 2 üretim tarzına göre süt üretimi sürecinin analizine dayandırarak desteklemektedir.

BAŞKA BİR KÖYLÜLÜK MÜMKÜN

GİRİŞ

Yeni bir köylülük mümkün mü sorusunu ortaya çıkış nedeni küresel toplumun enerji iklim değişimi, gıda güvencesi, yoksulluk, işsizlik, gelir yetersizliği, su kıtlığı vb. sorunlarla karşı karşıya kalmasıdır. Bu sorunların çözümü için sürdürülebilir, ekolojiye dost, gıda güvencesi olan bir tarım düşünmemiz lazım ve bu sektöre istihdam da getiren bir yapı olmalıdır. 1. Bölüm olarak ifade ettiğim kısımda köylülük ve köylü üretim tarzıyla ilgili sorunları, nedenlerini ve çözüm için atılması gereken adımlar nelerdir bunlara değinmiştir. İçerisinde bulunduğumuz dönemde modern üretim tarzı ön plana çıkması köylülüğü ve köylü üretim tarzının tarih sahnesinden silinmesine neden olacak düzeydedir. Ancak araştırmalar gösteriyor ki köylü tarzı üretim piyasa koşullarına daha dayanıklıdır. Tabii ki bunun bazı ön koşulları vardır.

¹ Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, ozlem_yaman503@hotmail.com

1. Bölüm: Köylülük Ve Köylü Üretim Tarzı Önündeki Engeller Ve Çözüm Önerileri

Köylülük ve Köylü üretim tarzının sürdürülebilirliği konusu 1. Bölümün temel tartışma konusudur. Çağımızda kırsal alanlar ve köylülük kavramı bununla birlikte köylü üretim tarzının tasfiyesi söz konusudur. Bu sürecin bu şekilde olmasının pek çok sebebi vardır.

Sebepleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Üretimin tüketiciye ulaşmasındaki engeller,
- Desteklerin yetersiz olması,
- Üretim sürecinin ve üretimde kullanılan kaynakların kontrolünün özel girişimlere bırakılması,
- Üretim sürecinden tüketim sürecine kadar olan zincirlerin kırılması,
- Çiftçinin tohumluk elde etmesi önündeki engeller,
- Toprak gaspı,
- AB üyelik sürecinde uyum programı kapsamında yapılan reformlar,
- Ar-ge çalışmalarının yetersizliği,
- Toplum destekli tarım ve kooperatifleşme eksikliği,
- Ürün çeşitliliğinin olmaması şeklindedir.

Yukarıda konuşmacıların bölümlerinden derlenen sorunlar konuşmacılar için neredeyse ortak sorunlardır. Her konuşmacı benzer sorunları dile getirmiştir ve bu sorunlar için çözüm önerileri de mevcuttur. Sorunların çözümüne ilişkin öneriler özetle şu şekildedir;

- Yerel kaynaklı, doğa kaynaklı yöntemlerle ürünlerini direk olarak halka arz edebilmek için organize olmuş, kurumsal açıdan da bu şekilde desteklenen pazar biçimleri düşünmesi,
- Tarımsal ürünlerin çeşitlendirilmesi,
- Çiftçi sendikalarının ve ekolojik (yerel) kooperatiflerin kurulması,
- Köylünün toprağa erişim hakkının sağlanması,
- Tohum takas şenlikleriyle yerel tohumun varlığı şirket tohumlarına karşı korunması ve yerel tohum kullanımını artırılması,
- Tüketicilerin ihtiyaçlarının köylü pazarlarında karşılanması, yerel üretme yerel tüketme alışkanlığının sağlanması,
- Kendi alanında üretimin devamlılığı,
- Çiftçi halkın örgütlenmesi şeklinde özetlemek mümkündür.

Tüm bunlara ek olarak kitapta yer alan ortak akıl bölümünde; Üreticilerin ve buna paralel kalkınma politikalarının sağlanması için yeni tarım politikalarının uygulanması gerektiği vurgulanmıştır.

2. Bölüm: Köylü Üretim Tarzı Ve Girişimci Üretim Tarzı

Kitapta 2. bölüm olarak ifade etmek istediğim kısım 1. Bölüm aksine özellikle Avrupa’da köylü tarımın yeniden yükselen bir trend olduğunu buna karşın girişimci tarım tarzının ölmekte olduğunu savunması bakımından farklı bir bakış açısı sunar. Van der Ploeg bu kısımda köylülüğün sona ermekte olduğu tezine karşı çıkararak ; ‘evet bir yandan hızlı bir köylülükten çıkış vardır; fakat diğer yandan da yeniden köylüleşmede yaşanmaktadır’ düşüncesini savunmaktadır.(43) Ploeg kimilerinin iddia ettiği gibi yeniden köylüleşme süreçlerini hiçbir şekilde salt ‘ geçmişe dönüşten ibaret olarak görmemektedir. Ona göre bu gelişim ‘ modern ama birçok bakımdan gene de tuhaf bir dünyada ayakta kalmaya daha yeterli ve çekici yollardan yardımcı olacak ilişkilerin ve ögelerin aktif biçimde yeniden kurulması’ olarak ifade etmektedir.(45)

Üretim Biçimleri Arasındaki Farklılıklar

1960’lı yıllardan itibaren başlayan tarımda modernleşme hareketi Avrupa başta olmak üzere zamanla tüm dünya ülkelerinde de etkili olmuştur. Modernleşme kavramı tarım ölçeğinde büyüme ve üretimde emek faktörünün yerini teknoloji faktörünün alması olarak karşımıza çıkar. Bu bir metalaşma sürecidir ve bu süreç girişimci tarımın hem neden hem de sonucu olarak karşımıza çıkar. Köylü üretim tarzı düşük metalaşma düzeyini, girişimci tarımın ise ileri düzey metalaşmayı temel aldığı savunulur.

Meta Üretiminde Farklı Biçimler

Meta Üretim Tarzı	Hane	Küçük	Basit	Kapitalist
Üretilen çıktı	-	+	+	+
Diğer kaynaklar	-	+	+	+
İşgücü	-	-	-	+
Amaç	Kendine	Geçimlik	Gelir	Artı Değer

Köylü üretim tarzının birinci özelliği, kaynak tabanının sınırlı olduğu, bu sınırlı kaynaklarla azami çıktının elde edilmesi ve bu süreçte kaynaklarının yapısının bozulmaması esastır. İkinci özelliği emek görece bolken emeğin nesnelere (toprak hayvan vb.) görece kıttır. Üçüncü özellik kaynak tabanının birbirine zıt ve çelişkili ögeler şeklinde ayrışmamasıdır. Bu özellik toplumsal ve maddi kaynakların organik bir bütün olduğunun ifadesidir ve bunlar emek sürecinde doğrudan yer alanların sahipliliği ve denetimindedir. Dördüncü özellik emeğin merkezi konumda yer almasıdır bununla beraber emek yatırımları(sulama sistemleri, yapılar vb)uygulanan teknolojilerin niteliği(mekanik olana karşı beceri yönelimi)ve yeni ürünler veya köylü yenilikçiliğidir. Beşinci özellik köylü üretim birimi ve piyasalar arasındaki ilişkidir. Köylü üretim tarzı tipik olarak özerk ve tarihsel olarak güvence altına alınmış yeniden üretimi temel alır. Meta ilişkileri emek ve üretim sürecinin kalbine nüfus eder. Son ve en önemli özellik köylü üretim tarzı temel olarak katma değer yaratılmasına ve üretken istihdam arayışına, sonrada bunların yaratılmasına yöneliktir. Kapitalist ve girişimci üretim tarzlarında kar ve gelir düzeyleri emek girdisi azaltılarak artırılabilir fakat köylü üretim tarzında bu durum ortaya çıkmaz.

Köylü Ve Girişimci Tarzı Tarımsal Üretimler Arasındaki Temel Farklılıklar

KÖYLÜ TARZI	GİRİŞİMCİ TARZI
Doğayı temel alama içleştirmeye; eş üretim ve eş oluşum merkezi	Doğadan kopuş, yapaylaştırma
Girdi tarafında piyasalardan uzaklaşma çıktı tarafında farklılaşma(düşük metalaşma düzeyi)	Piyasaya ileri derecede bağlılık, ileri düzeyde metalaşma
Zanaatkârlık ve beceri temelli teknolojilerin merkeziliği	Girişimcilik ve mekanik teknolojilerin merkeziliği
Geçmiş bugün ve gelecek sürekliliği	Geçmiş, bugün ve gelecek arasında kopuşlar
Emeğin niceliği ve niteliği temelinde süren yoğunlaşma	Ölçek büyümesi, egemen gelişim çizgisi, yoğunlaşma teknolojinin fonksiyonu olarak satın alınır.
Artan toplumsal ferah	Toplumsal refahı içerir ve yeniden dağıtır.

Girişimci tarzı üretim ve köylü tarzı üretim tarzının kendine özgü hayli karmaşık bileşenlerini anlamada Hollanda da süt ürünleri sektöründe karşılaşılan farklı stratejilerden yola çıkarak iki tarımsal işletme üzerinde bir çalışma yapılmıştır. Bunlardan biri düşük maliyetli işletme diğeri yüksek teknoloji işletmedir. Her iki işletmede tek bir kişinin her işi yapabileceği şekilde düzenlenmiş ve her iki işletmede de karşılaştırılabilir geliri getirecek şekilde üretim yapılacaktır. (40.000 kg üretim kotası düşük maliyetli işletme, 80.000 kg üretim kotası yüksek teknoloji işletme için uygulanacaktır.)

Hollanda Süt İnekçiliğinde Köylü Yaklaşımı İle Girişimci Yaklaşımı Karşılaştırılması

	Düşük Maliyet	İleri Teknoloji
İşgücü Birimleri	1.0	1.0
Çalışma Saatleri/Kişi/Yıl	2500	2490
Alan(Hektar)	32	35
Süt İnekleri	53	81
Süt İneği Başına Süt Üretimi	7547	9673
Toplam Süt Üretimi	400.000	783.515
100 Kg Sütte Konsantreler (Euro)	3,8	7,5
100 Kg Süt İçin Hesaplanmış Teknoloji İle İlgili Maliyeti(Euro)	13,0	6,7
100 Kg Sütün Üretilme Maliyeti (Euro)	5,4	7,1
100 Kg Sütün Üretilme Maliyeti (Euro)	34,5	34,7
Çalışan Saat Başına Gerçekleşen Gelir (Euro)	19,20	16,36

Tablodaki farklar küçük görünse de bu farklar belli bir bütünlük içerisinde bir araya getirildiğinde belirleyici karşıtlıklar ortaya çıkmaktadır. Eğer Hollanda'nın süt ürünleri kotası (10.8 milyar kg süt) girişimcilik tarzıyla gerçekleştirilirse o zaman 13.900 işletme olacak. Köylü üretim tarzı ile gerçekleştirilirse, işletme sayısı yukarıdakinin 2 katına çıkacak bununla birlikte üretken istihdam ve yaratılan katma değer de 2 katına çıkacaktır. (61)

Colin Tudge'ın da ileri sürdüğü gibi: tarımı bir kez daha belli başlı işveren olarak görmek zorundayız. Bilmeliyiz ki insanları istihdam etmek tarımın başlıca işlevlerinden biridir; bu işlev yalnızca iyi gıda maddeleri üretme ve peyzajı koruma işlevlerinden sonra gelir.(62) Fakat politikalar tarımdaki emeği sürekli olarak azaltma eğilimindedir şeklinde tarımsal üretim süreci yorumlanmaktadır.

Yukarıda incelenen çalışma içerik olarak özetlenmiştir. Kitap, köylülük, yeni köylülük, tarım sektörünün gelecekteki durumu, mevcuttaki tarımsal üretim türlerini ve bu mevcut türler içerisindeki avantajları ve dezavantajları, süreç içerisindeki tıkanıkların çözülmesi için önerileri ve üretim biçimlerindeki farklılaşma süreçlerini alanında uzman kişilerin çok yönlü yaklaşımları ile ele alması açısından önemli ve faydalıdır. Kitapta özellikle 1. Bölümde işlenen sorun genel olarak ortak olmakla birlikte sorunun çözümü konusunda farklı yönler vurgulanmıştır. Kitap amacına uygun olarak bölümlendirilmiş ve verilmek istenen düşünceler bir düzen dâhilinde verilmiş olup biçim olarak oldukça sadedir. Bunun yanı sıra 1. Bölüm anlatımları daha anlaşılır ve konu bakımından daha güncel sorunlara değinirken, 2. Bölümde ele alınan konu bağlamında kullanılan terimleri anlamak için öncesinde bir bilgi sahibi olunması gerektiği düşüncesindeyim.

Tufan Özkaya kimdir?

Ege üniversitesi ziraat fakültesinden mezun oldu. Aynı fakültede tarım ekonomisi bölümünde çalıştı ve bir süre önce emekli oldu. 1990 yılında arkadaşları ile kurduğu tarım ekonomisi derneğinin değişik dönemlerde başkanlığını yaptı.

Tarım politikası, tarımsal yayım, kırsal kalkınma, yerel tohumlar, biyoçeşitlilik, doğa ve insan dostu tarım sistemleri ve gıda toplulukları üzerinde çalışmalar ve yayınlar yapıyor.